

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра Екології, географії та туризму

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Завідувач кафедри екології,
географії та туризму

_____ проф. Лико Д.В.

«_____» _____ 20__ року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОК30 - Біогеографія

(шифр і назва навчальної дисципліни)

спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)

освітня програма "Середня освіта (Географія)"

галузь знань 01 Освіта / Педагогіка

факультет психолого-природничий

Рівне – 2018-2019 навчальний рік

Робоча програма _____ Біогеографія _____ для студентів спеціальності 014.07 Середня освіта (Географія).

«___» _____, 20__ року — ___ с.

Лико Д.В., доктор с.-г. наук, професор, Логвиненко І.П. доцент кафедри екології, географії та туризму РДГУ

Розробники: (вказати авторів, їхні посади, наукові ступені та вчені звання)

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри екології, географії та туризму

Протокол від «___» _____ 20__ року № ___

Завідувач кафедри екології, географії та туризму

_____ проф. Лико Д.В.

© _____, 20__ рік

© _____, 20__ рік

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів <u>3</u>	Галузь знань <u>01 Освіта / Педагогіка</u>	Дисципліна професійної підготовки	
Модулів <u>3</u>	Спеціальність 014.07 Середня освіта (Географія)	Рік підготовки:	
Змістових модулів <u>4</u>		3-й	3-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання		Семестр	
Загальна кількість годин <u>90</u>		6-й	6-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних <u>4</u> самостійної роботи студента <u>6</u>	Освітній рівень: бакалавр	16 год.	4 год.
		Практичні, семінарські	
		20 год.	6 год.
		Лабораторні	
		-	-
		Самостійна робота	
		54 год.	80 год.
		Індивідуальні завдання: 12 год.	
Вид контролю: екзамен			

Примітка. Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання — 36/54

для заочної форми навчання — 10/80

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: сформувати комплексне уявлення про органічний світ Землі як провідний компонент біосфери; окреслити особливості розміщення на земній кулі видів і угруповань живих організмів залежно від умов середовища, розкрити причини і закономірності цього розподілу, з'ясувати структурно-функціональні та історичні особливості живого покриву нашої планети.

Завдання дисципліни полягають у :

- вивченні теоретичних основ дисципліни, її понятійно-термінологічного апарату;
- пізнанні закономірностей розміщення на земній кулі видів та угруповань живих організмів залежно від умов середовища;
- вивченні причин та закономірностей розподілу живих організмів на планеті;
- аналізі умов та чинників, що впливають на розселення живих організмів та їх угруповань на Землі;
- з'ясуванні структурно-функціональних особливостей живого покриву планети;
- виявленні особливостей історичного формування біоти на Землі;
- знанні основних одиниць класифікації та районування угруповань організмів;
- характеристиці основних кліматично обумовлених груп наземних екосистем та їх біомів;
- характеристиці біофілотичних царств.

Вивчення дисципліни забезпечує набуття студентами таких **загальних компетентностей:**

- Знання й розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел
- Здатність застосовувати набуті знання в практичних ситуаціях.
- Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

фахових компетентностей:

- Здатність використовувати поняття, концепції, парадигми, теорії географії для характеристики географічних явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, в межах України, локальному).
- Здатність належно використовувати географічну термінологію, ефективно і вільно передавати географічні ідеї, принципи і теорії письмовими, усними та візуальними засобами.
- Здатність орієнтуватися у світовому й національному географічному освітньо-науковому просторі в контексті необхідності постійного розширення і актуалізації географічних знань для підвищення професійної майстерності.
- Здатність до комплексного планування, організації та здійснення навчальних проектів, підготовки аналітичної звітної документації та презентацій.
- Здатність до пошуку джерел географічної інформації та її наукового опрацювання і використання, зокрема, порівняння, аналізу і представлення на основі географічних методів і підходів, у тому числі інформаційних технологій.
- Здатність розуміти та пояснювати особливості фізико-географічних об'єктів у геосферах, взаємозв'язки у ландшафтах та біогеоценозах.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Предмет дисципліни.

Змістовий модуль 1. Загальні теоретико-методологічні поняття біогеографії.

Тема 1. Предмет та історія розвитку біогеографії.

Біогеографія, як наука про розподіл живих організмів та їх угруповань. Місце біогеографії в системі наук. Структура науки. Базові поняття біогеографії: флора, фауна, біота, біофілота, біоценоз, біотоп, біогеоценоз, біом, ареал, екосистема, геосистема, ландшафт та інші. Методи біогеографічних досліджень. Наукове й прикладне значення біогеографії. Періодизація історії біогеографії. Коротка характеристика періодів розвитку біогеографії. Дарвінізм та біогеографія. Біогеографія XXI століття. Біогеографічні дослідження України.

Тема 2. Екологічні чинники середовища. Біогеографічні наслідки сукупної дії екологічних чинників. Поняття про екологічний чинник. Класифікація екологічних чинників. Абіотичні чинники: повітря, клімат, геоморфологічний, водний та едафічний. Біотичні чинники. Антропогенні чинники. Система факторів розподілу й розповсюдження організмів. Концепція екологічної ніші. Поняття «екологічна ніша». Життєві форми рослин і тварин. Екологічні закони, правила, принципи.

Тема 3. Ареалогія. Визначення та суть поняття «ареал». Межі ареалів. Закономірності поширення організмів. Космополіти. Ендеміки та релікти.

Модуль 2. Біоми суходолу. Районування.

Змістовий модуль 2. Біоми суходолу.

Тема 4. Біоми суходолу. Поняття «біом», їх ареали. Основні біоми суші. Комплексна біогеографічна характеристика: вологих вічнозелених тропічних та екваторіальних лісів; листопадних тропічних лісів, рідколій та чагарників; вологих субтропічних лаврових і жорстколистих лісів та чагарникових угруповань; сухих субтропічних вічнозелених жорстколистих лісів і чагарникових заростей; широколистяних та мішаних лісів помірних широт; хвойних та дрібнолистих кореальних лісів; степів, прерій та памп; пустель і напівпустель; тундр та приполярних пустель; інтразональні біоми.

Змістовий модуль 3. Основи флористичного, фауністичного та біотичного районування.

Тема 5. Флористичне, фауністичне та біотичне районування. Критерії та принципи районування. Флористичне районування суходолу. Фауністичне районування суходолу. Біотичне районування суходолу.

Тема 6. Біогеографічне районування України. Суть біотичного, біоценотичного й біогеографічного районування. З історії біотичного районування України. Методи і принципи районування. Коротка характеристика біотичних регіонів України. Висотна поясисть Українських Карпат і Криму.

Модуль 3. Біорізноманіття планети.

Змістовий модуль 4. Біота островів, Світового океану та планети загалом.

Тема 7. Закономірності формування острівних біот. Екологічні чинники на островах різного генезису. Зв'язок біоти островів з материковою частиною. Види міграції тварин і рослин. Різноманітність форм та видів живих організмів на островах. Ендемізм флори та фауни островів. Охорона біоти островів.

Тема 8. Біорізноманіття планети. Геном та генофонд. Охорона генофонду. Глобальні екологічні перспективи. «Червоні книги». Природоохоронні території та географічні принципи їх розміщення. Заповідники та національні парки. Синантропізація екосистем. Стратегія збереження біорізноманіття планети. Концепція Всесвітньої екологічної мережі. Біоцентрично-сітвовий підхід в вирішенні проблеми збереження національного біорізноманіття.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	усь ого	у тому числі					ус ьо го	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с. р.		л	п	ла б	ін д	с. р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1. Основи біогеографії												
Змістовий модуль 1. Предмет біогеографії												
Тема 1. Предмет та історія розвитку біогеографії.	5	2	-	-	1	2	17	2	-	-	1	8
Тема 2. Екологічні чинники середовища. Біогеографічні наслідки сукупної дії екологічних чинників.	12	2	-	-	2	8	12	-	-	-	2	10
Тема 3. Ареалогія.	14	2	2	-	2	8	12	2	-	-	2	8
Разом за змістовим модулем 1	31	6	2	-	5	18	41	4	-	-	5	26
Усього годин	31	6	2	-	5	18	41	4	-	-	5	26
Модуль 2. Біоми суходолу. Районування.												
Змістовий модуль 2. Біоми суходолу.												
Тема 4. Біоми суходолу.	24	2	12	-	2	8	14	-	2	-	2	10
Разом за змістовим модулем 2	24	2	12	-	2	8	14	-	2	-	2	10
Змістовий модуль 3. Основи флористичного, фауністичного та біотичного районування												
Тема 5. Флористичне, фауністичне та біотичне районування.	13	2	2	-	1	8	13	-	2	-	1	10
Тема 6. Біогеографічне районування України.	13	2	2	-	1	8	13	-	-	-	1	12
Разом за змістовим модулем 3	26	4	4	-	2	16	26	-	2	-	2	22
Усього годин	81	12	18	-	9	42	81	4	4	-	9	58
Модуль 3. Біорізноманіття планети												
Змістовий модуль 4. Біота островів, Світового океану та планети загалом												
Тема 7. Закономірності формування островних біот.	10	2	-	-	2	6	14	-	-	-	2	12
Тема 8. Біорізноманіття планети.	11	2	2	-	1	6	13	-	2	-	1	10

Разом за змістовним модулем 4.	21	4	2	-	3	12	27	-	2	-	3	22
Усього годин	102	16	20	-	12	54	10 2	4	6	-	12	80

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Ареали рослин і тварин.	2
2	Біоми вологих екваторіальних і тропічних лісів.	2
3	Біоми саван Південної і Центральної Америки.	2
4	Біоми тропічних пустель.	2
5	Субтропічні ліси і чагарники.	2
6	Біоми степів і прерій.	2
7	Біоми лісів помірного поясу.	2
8	Центри походження культурних рослин і одомашнення свійських тварин.	2
9	Біогеографічне районування суші.	2
10	Біота Світового океану.	2

6. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Походження та розвиток життя на Землі.	3
2.	Різноманітність форм та видів життя на планеті.	5
3.	Вчення про біосферу.	6
4.	Інтразональні біоми.	8
5.	Біоми прерій.	8
6.	Закономірності формування біоти гірських систем.	8
7.	Біоми поверхневих водойм.	8
8.	Життя у Світовому океані.	8
	Разом:	54

Крім вивчення тем, винесених для самостійної роботи, студенти виконують індивідуальні завдання із СРС, зазначені у "Методичних рекомендаціях до виконання самостійної роботи студента з дисципліни Біогеографія". По даному виду роботи студенти пишуть підсумкову контрольну роботу з СРС та отримують відповідні бали.

7. Індивідуальні завдання

Індивідуальне завдання – форма організації навчального процесу, яка має на меті поглибити, узагальнити та закріпити знання, які студенти отримують у процесі навчання, а також застосувати ці знання при вирішенні практичних задач.

Результати виконання аудиторної індивідуальної роботи повинні бути підкріплені виконанням контрольної роботи.

Варіанти завдань для виконання АІР студента

Варіант 1

1. Охарактеризуйте біогеографію як науку.
2. Проаналізуйте введення рослин в культуру на сучасному етапі та можливі екологічні наслідки такого процесу.
3. Охорона ресурсів біосфери і раціональне природокористування

Варіант 2

1. Центри походження культурних рослин за М.І.Вавіловим.
2. Зробіть географічний аналіз продуктивності основних типів біоценозів.
3. Охарактеризуйте флору тропічних пустель та проаналізуйте її динаміку.

Варіант 3

1. Флористичне районування земної кулі.
2. Проаналізуйте антропогенний вплив на фауну.
3. Назвіть екологічні фактори морського середовища.

Варіант 4

1. Фауністичне районування земної кулі.
2. Охорона тваринного світу Північної Америки, національні парки.
3. Поясніть ендемічність та реліктовість австралійської фауни і причини, що її зумовлюють.

Варіант 5

1. Охарактеризуйте культурну рослинність Південної Америки.
2. Закономірності еволюції органічного світу.
3. Міжнародні червоні книги: значення, структура.

Варіант 6

1. Основні типи тварин та їх характеристика.
2. Аналіз рослинного світу суші.
3. Внесок вітчизняних дослідників у формування поняття про біосферу (Ціолковський, Чижевський, Ануцин Д.М., Броунов П.І., Докучаєв В.В. та ін.).

Варіант 7

1. Охарактеризуйте масу біосфери (її об'єм), живої та органічної речовини.
2. Проаналізуйте реліктовість органічного світу.
3. Охорона ресурсів біосфери і раціональне природокористування.

Варіант 8

1. Значення культурних рослин у функціонуванні суспільства.

2. Географічний аналіз продуктивності основних типів біоценозів.
3. Основні групи водних рослин.

Варіант 9

1. Антропогенна трансформація структури та видового складу тваринного світу.
2. Червоні книги рослин і тварин та причини їх створення.
3. Особливості формування флори пустель Сахари, Наміб, Калахарі.

Варіант 10

1. Флористичні царства і області Північної Америки та їх характеристика.
2. Фауністичне районування земної кулі.
3. Домінантні, ендемічні та реліктові види, роди, родини і т.д.

Варіант 11

1. Проаналізуйте антропогенний вплив на фауну.
2. Тваринні ресурси Євразії.
3. Антропогенні сукцесії природної рослинності.

Варіант 12

1. Флористичні царства та області Африки, їх характеристика.
2. Космополіти, ендеміки, релікти та причини формування даних груп організмів.
3. Охорона генофонду тваринних організмів.

Варіант 13

1. Проаналізуйте причини різноманітності рослинних організмів.
2. Охарактеризуйте структуру і динаміку біоценозу.
3. Ендемізм і реліктовість австралійської флори та причини, що їх зумовлюють.

Варіант 14

1. Червоні книги держав. Червона книга (рослин і тварин) України.
2. Культурна рослинність природних зон Африки.
3. Роль людини в еволюції органічного світу землі.

Варіант 15

1. Аналіз рослинного світу суші.
2. Трофоценотичні зв'язки тварин та їх характеристика.
3. Центри походження культурних рослин за М.І.Вавіловим.

Варіант 16

1. Передумови виникнення вчення про центри походження культурних рослин.
2. Становлення поняття про біосферу в XVIII--XIX століттях. Роботи Е.Зюсса, Ч.Дарвіна, А.Уолеса та ін.
3. Флористичні області Австралії та їх характеристика.

Варіант 17

1. Культурна рослинність Північної Америки.
2. Основні групи водних рослин.
3. Продуктивність культурної рослинності основних природних зон.

Варіант 18

1. Фауністичні царства, підцарства та області в межах Євразії.
2. Екологічні групи живих організмів у Світовому океані.
3. Тваринні ресурси Південної Америки.

Варіант 19

1. Охорона тваринного світу Північної Америки, національні парки.
2. Амазонія, як унікальний флористичний регіон земної кулі.
3. Причини зональної та провінційної різноманітності рослинності Євразії.

Варіант 20

1. Трансформація рослинності сільськогосподарських регіонів.
2. Антропогенна трансформація структури та видового складу тваринного світу.
3. Територіальні звязки тварин.

8. Методи навчання

- лекції, бесіди, дискусії, диспути, лабораторні, дослідницькі роботи;
- пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково пошукові, проблемно-пошукові; складання схем і таблиць до розділів навчального курсу;
- методи контролю (усні, письмові); виконання завдань самостійної роботи; самоконтроль, самооцінка.

9. Методи контролю

- модульний контроль аудиторної і самостійної роботи студентів;
- модульний екзамен;
- тестовий контроль;
- комплексна контрольна робота (ККР);
- колоквиум.

10. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота													іспит	Сума
ЗМ1		ЗМ2		ЗМ3	ЗМ4	ЗМ5	ЗМ6		ЗМ7	ЗМ8	ЗМ9	ЗМ10		
T1	T2	T3	T4	T5	AP	T6	T7	T8	T9	T10	AP	KP CPC	40	100
4,5	4,5	4,5	4,5	4,5	5	4,5	4,5	4,5	4,5	5	4,5	5		

T1, T2... T9 — теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90–100	A	відмінно	зараховано
82–89	B	добре	
74–81	C		
64–73	D	задовільно	
60–63	E		
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

11. Методичне забезпечення

1. Кафедральне положення про рейтингову систему оцінювань знань № 48-075.
2. Навчальна програма з дисципліни "Біогеографія".
3. Конспект лекцій з дисципліни " Біогеографія ".
4. Методичні рекомендації з підготовки практичних занять студентів з дисципліни " Біогеографія ".
5. Методичні рекомендації з самостійної роботи студентів з дисципліни " Біогеографія".

12. Результати навчання

Формулювання результатів навчання для обов'язкових дисциплін має базуватися на результатах навчання, визначених відповідною освітньою програмою (програмних результатах навчання) та деталізувати їх.

Формулювання результатів навчання мають зазначати рівень їхньої сформованості, наприклад, через його достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою.

Нормативний зміст за стандартом вищої освіти України підготовки бакалавра передбачає наступні програмні результати навчання:

- знати географічну термінологію та номенклатуру;
- описувати основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних комплексів, окремих її компонентів, класифікує зв'язки і залежності між компонентами, знає причини, перебіг і наслідки процесів, що відбуваються в них;
- демонструвати уміння охарактеризувати регіони, ландшафти і біогеоценози, пояснити їх особливості і взаємозв'язки, сформовані географічним положенням та іншими географічними чинниками;
- здійснювати відбір, аналіз, представлення і поширення географічної інформації,

використовуючи різноманітні письмові, усні та візуальні засоби, картографічні методи (в тому числі – за допомогою інформаційних технологій);

13. Рекомендована література

Основна

1. Алехин В. В. География растений с основами ботаники//В.В.Алехин - М.: Учпедгиз, 1961.- 432 с. 2. Вальтер Г. Растительность земного шара// Г. Вальтер. - Т. 1-3. - М.: Изд. Прогресс, 1969-1974.
3. Воронов А. Г. Биогеография// А.Г.Воронов. - М.: Изд. МГУ, 1963.- 245 с
4. Воронов А. Г. Биогеография с основами экологии//А.Г.Воронов. - М.: Изд. МГУ, 1987.- 387 с.
5. Второв П. П. Біогеографія// П.П.Второв , М.М.Дроздов - К.: Вища школа, 1982.- 302 с.
6. Гришко-Богменко Б.К.Географія рослин з основами ботаніки// Б.К.Гришко-Богменко, С.С.Морозюк, І.В.Мороз, Л.Г.Оляницька. Навчальний посібник для вузів.- К.: Вища школа, 1991.- 255 с.
7. Жизнь растений: В 6-ти томах./ Гл. Ред.. А.Л.Тахтаджян.-М.: Просвещение, 1982
8. Жизнь животных: В 7-ми томах/ Под ред. В.Е.Соколова.- М.: Просвещение,1989
9. Кукурудза С.І. Біогеографія//С.І.Кукурудза.Підручник.-Львів: Видавничий центр ЛНУ імені Івана Франка,2006.- 504 с.
- 10.Леме Ж. Основы биогеографии// Ж.Леме. - М.: Прогресс, 1976.- 367 с.

Додаткова

1. Вавилов Н.И. Центры происхождения культурных растений / / Н.И.Вавилов. Пятьконтинентов. – М.: "Мысль", 1987. – 348 с.
2. Зелена книга України /За заг. ред. Я.П. Дідуха – К.: Альтерпрес, 2009. – 448с.
3. Уиттеккер Р. Сообщества и экосистемы// Р.Уиттеккер – М.: "Прогресс", 1980. – 327 с.
4. Червона книга України. Рослинний світ/ За заг. ред. Я.П. Дідуха — К.:Глобалконсалтинг, 2009.– 900 с.
5. Червона книга України. Тваринний світ/ За ред. І.А. Акімова — К.:Глобалконсалтинг, 2009.– 600 с.

14. Інформаційні ресурси

1. <https://uk.wikipedia.org/wiki/108>
2. geografica.net.ua/www.sea.gov.ua/GIS/BSR/UA/documents/legislation/Prog_bio.htm
3. bibliofond.ru/view.aspx?id=484925
4. ecologyknu.wix.com/ecologyknu#!untitled/c1yat
5. childflora.org.ua
6. biology.org.ua
7. Global status report on noncommunicable diseases 2010 / The World Health Organisation. – Geneva : WHO Press. – 176 p. [Electronic resource]. – Access mode : www.who.int
8. International Year of Ecotourism Initiative [Electronic resource]. – Access mode : www.planeta.com/ecotravel/tour/year.html

Розробник

доц. Логвиненко І.П.

Завідувач кафедри

проф. Лико Д.В.